

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HAKI,
MAADILI NA MADARAKA YA BUNGE KUHSU UTEKELEZAJI
WA MAJUKUMU KATIKA KIPINDI CHA KUENZIA
JANUARI 2017 HADI JANUARI 2018**

DODOMA.

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HAKI,
MAADILI NA MADARAKA YA BUNGE KUHUSU UTEKELEZAJI
WA MAJUKUMU KATIKA KIPINDI CHA KUENZIA
JANUARI 2017 HADI JANUARI 2018**

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, awali ya yote namshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutujalia sisi sote afya na uzima. Pia napenda kuchukua nafasi hii kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge kwa kuniamini kuwa Makamu Mwenyekiti na kuendelea kuiongoza Kamati hii baada ya aliyekuwa Mwenyekiti kuteuliwa na Mhe. Rais kuwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora. Nawashukuru sana wajumbe wote kwa ushirikiano mkubwa wanaonipatia katika utekelezaji wa shughuli za Kamati.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee kabisa kwa niaba ya Kamati nampongeza Mhe. Capt. (Mst) George Huruma Mkuchika (Mb) kwa kuteuliwa kuwa waziri, hii ni kutokana na uongozi wake mahiri hasa katika kipindi chote alichokuwa Mwenyekiti wa Kamati hii. Vilevile, nachukua fursa hii kwa dhati kabisa kuwashukuru wananchi wa Jimbo la uchaguzi la Tabora Kaskazini kwa kunichagua kuwa Mbunge wao na kwa ushirikiano na msaada wanaonipa ambao unaniwezesha kutekeleza majukumu yangu ya kibunge kwa ufanisi.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 117(15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, naomba kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu, Taarifa ya Mwaka ya Utekelezaji wa Majukumu ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge. Majukumu hayo yalitekelezwa katika kipindi cha kuanzia mwezi Januari, 2017 hadi mwezi Januari 2018. Masharti ya Kanuni hii yanataka kila Kamati ya Kudumu ya Bunge iwasilishe Bungeni Taarifa kuhusu Utekelezaji wa shughuli zake ili zijadiliwe na Bunge lako tukufu katika Mkutano wa Mwisho kabla ya Mkutano wa Bajeti.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge imeundwa chini ya Kanuni ya 118 (1) & (2) ikisomwa pamoja na fasili ya 1(c) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016. Kwa mujibu wa fasili ya 4 (1) ya Nyongeza ya Nane, Kamati ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge imepewa majukumu yafuatayo:-

- (a) Kuchunguza na kutoa mapendekezo kuhusu masuala yote ya haki, kinga na madaraka ya Bunge yatakayopelekwa na Spika;
- (b) Kushughulikia mambo yanayohusu maadili ya Wabunge yatakayopelekwa na Spika.

Mheshimiwa Spika, mara baada ya kuundwa Wajumbe wa Kamati walipatiwa mafunzo awali kwa ajili ya kuwajengea uwezo wa kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi. Kwa sasa wajumbe wa Kamati wamepata uzoefu mkubwa wa kutekeleza majukumu waliyonayo kutokana na kusikiliza mashauri mbalimbali yaliyopelekwa kwenye Kamati kufanya utafiti, uchambuzi na kutoa ushauri kuhusu mashauri hayo kwa Bunge.

2.0 UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka huu, Kamati ilitekeleza majukumu ya kikanuni kama ifuatavyo:-

- 2.1 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri linalomhusu Mhe. Ester A. Bulaya (Mb) kudharau Mamlaka ya Spika;
- 2.2 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri lililomhusu Mhe. Joshua S. Nasari (Mb) kudharau Mamlaka ya Spika;
- 2.3 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya malalamiko ya Mhe. Prof. Anna Tibaijuka (Mb), kuwa Mhe. Conchesta Rwamlaza (Mb) alisema uongo Bungeni dhidi yake;
- 2.4 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri linalomhusu Mhe. Freeman Mbowe (Mb) kudharau Mamlaka ya Spika;

- 2.5 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri linalomhusu Mhe Halima Mdee(Mb), kudharau Mamlaka ya Spika;
- 2.6 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Ndg. Paul Makonda (Mkuu wa Mkoa wa Dar es salaam) kuhusu kuingilia Uhuru, Haki na Kinga za Bunge;
- 2.7 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Ndg. Alexander Mnyeti (Mkuu wa Wilaya ya Arumeru), kuhusu kuingilia Uhuru, Haki na Kinga za Bunge;
- 2.8 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Pili lililomhusu Mhe. Ester A. Bulaya(Mb) kudharau Mamlaka ya Spika;
- 2.9 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Pili lililomhusu Mhe. Halima Mdee(Mb) kuhusu kudharau Mamlaka ya Spika;
- 2.10 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Mhe. Saed Kubenea(Mb) kuhusu kudharau Mamlaka ya Spika;
- 2.11 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Pili lililomhusu Mhe. Saed Kubenea(Mb) kuhusu kumkashifu Balozi Ami Mpungwe asiye mbunge, wakati akichangia Bungeni;
- 2.12 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Mhe. Zitto Kabwe(Mb) kuhusu kudharau Mamlaka ya Spika;
- 2.13 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Pili lililomhusu Mhe. Zitto Kabwe(Mb) kuhusu kusambaza Taarifa za Kamati bila utaratibu;
- 2.14 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la malalamiko dhidi ya vyombo vya Habari ambavyo ni Magazeti ya Mtanzania, Mwanachi na Nipashe kuhusu kuchapisha na kusambaza Taarifa za Kamati ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge bila idhini ya Bunge.

3.0 UFAFANUZI WA MASHAURI YALIYOSHUGHULIKIWA NA KAMATI

Mheshimiwa Spika, baada ya kuorodhesha shughuli zilizofanywa na Kamati, ni vema sasa kutoa ufafanuzi wa shughuli hizo kama ifuatavyo:-

3.1 Kushughulikia shauri la Mhe. Ester A. Bulaya (Mb) kudharau Mamlaka ya Spika

Mheshimiwa Spika, katika mkutano wa Tatu Kikao cha Thelathini na Mbili kilichofanyika tarehe 30 Mei, 2016 Mheshimiwa Ester Amos Bulaya (Mb) alidharau kiti cha Spika kwa kupiga kelele na kupiga makofi kwa vurugu jambo ambalo lilimfanya Naibu Waziri wa Maji aliyekuwa ameruhusiwa kuzungumza kushindwa kuendelea kuzungumza kutokana na vitendo hivyo. Vilevile alikaidi kuacha vitendo hivyo na kendelea kusimama na kupiga kelele na Kusambaza karatasi na vitabu hovyoya kwa makusudi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilisikiliza shauri na kujiridhisha bila ya kuacha shaka yoyote kwamba Mhe. Ester Amos Bulaya (Mb) alidharau Mamlaka ya Spika kinyume na Kifungu cha 26(c) (d) (e) cha Sheria ya Kinga, Madaraka na Haki za Bunge, Sura ya 296 pamoja na Kanuni ya 74 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia masharti ya Kifungu cha 33(1) Sheria ya Kinga, Madaraka na Haki za Bunge Bunge liliazimia na kumpa Mhe. Ester Bulaya (Mb) Karipio kali.

3.2 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Mhe. Joshua S. Nasari (Mb) kuhusu kudharau Mamlaka ya Spika

Mheshimiwa Spika, katika mkutano wa Tatu Kikao cha Thelathini na Mbili kilichofanyika tarehe 30 Mei, 2016 Mheshimiwa Joshua Samwel Nassari (Mb) alituhumiwa kudharau kiti cha Spika kwa kupiga kelele na kupiga makofi kwa vurugu jambo ambalo lilimfanya Naibu Waziri wa Maji aliyekuwa ameruhusiwa kuzungumza kushindwa kuendelea kuzungumza kutokana na vitendo hivyo. Aidha alikaidi maelekezo yaliyomtaka kutulia bali aliendeleza vitendo vyake.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilimwona Mhe. Nassari ana hatia na hivyo Bunge hili liliazimia kumsamehe kwa kumpa karipio kali baada ya kukiri na kuomba radhi mbele ya Kamati.

3.3 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya malalamiko ya Mhe. Prof. Anna Tibaijuka (Mb), dhidi ya Mhe. Conchesta Rwamlaza (Mb) kuhusu kusema uongo Bungeni

Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Prof. Anna Tibaijuka, Mbunge wa jimbo la Muleba alitoa malalamiko dhidi ya Mhe. Conchesta Rwamlaza (Mb) kwamba alisema uongo dhidi yake Bungeni wakati alipokuwa akichangia mjadala wa Hotuba ya Bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017.

Mhe. Conchesta Rwamlaza (Mb) alieleza kuwa Mhe. Prof. Anna K. Tibaijuka alipokuwa Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi alitumia madaraka yake vibaya kwa kujimilikisha zaidi ya ekari 4,000 katika Kijiji cha Kyamyorwa na kwamba kiasi hicho cha ardhi ni zaidi ya kiasi alichokiomba kihalali ambacho ni ekari 1,098.

Mheshimiwa Spika, baada ya kulifanyia kazi shauri hili Kamati ilibaini kuwa kauli za Mhe. Conchesta Rwamlaza (Mb) hazikuwa na ukweli wowote hivyo ilimtia hatiani.

Mheshimiwa Spika, Bunge lilikubali pendekezo la Kamati kuwa Mhe. Conchesta Rwamlaza (Mb) asimamishwe kuhudhuria vikao vitatu vya Mkutano wa Saba wa Bunge la Bajeti.

3.4 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Mhe. Aikael Freeman Mbowe (Mb) kuhusu kudharau Mamlaka ya Spika

Mheshimiwa Spika, Mhe. Freeman Mbowe (Mb), alituhumiwa kuwa, akiwa nje ya Ukumbi wa Bunge mara baada ya kumalizika uchaguzi wa Wabunge wa Bunge la Afrika Mashariki, alinukuliwa na vyombo vya habari akitoa kauli za kudharau dhidi ya Bunge na Mamlaka ya Spika, kinyume na Kifungu cha 26 (d) cha Sheria ya Kinga, Madaraka na Haki za Bunge, Sura ya 296 [*The Parliamentary Immunities, Powers and*

Privileges Act, CAP 296 R.E 2015]. Mhe. Mbowe ilikiri kutenda kosa hilo na kuomba radhi hivyo, Kamati ilijiridhisha bila kuacha shaka yoyote kuwa alitenda kosa alilotuhumiwa nalo. Baada ya Bunge kupokea mapendekezo ya Kamati na kuzingatia matakwa ya kifungu cha 33(1) Sheria ya Kinga, Madaraka na Haki za Bunge, liliazimia kumsamehe.

3.5 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Mhe. Halima Mdee (Mb) kuhusu kudharau Mamlaka ya Spika

Mheshiwa Spika, katika Kikao cha Kwanza cha Mkutano wa Saba wa Bunge kilichofanyika tarehe 4 Aprili, 2017 ulifanyika uchaguzi wa Wabunge wa Bunge la Afrika Mashariki (EALA). Wakati uchaguzi ukifanyika katika Ukumbi wa Bunge Mhe. Halima Mdee alizungumza Bungeni bila idhini ya Spika, kinyume na Kanuni za Majadiliano chini ya Kanuni za 59 na 60 za Kanuni za Kudumu za Bunge na Kutoa lugha ya matusi, kuudhi na kudhalilisha Mbunge mwingine, kinyume na Kanuni ya 64(1) (f) na (g) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016.

Baada ya kusikiliza shauri hili, Kamati ilijiridhisha kuwa Mhe. Halima Mdee (Mb) alitenda vitendo alivyotuhumiwa navyo. Kamati katika kupendekeza adhabu ilizingatia kuwa Mhe. Halima Mdee (Mb) alishawahi kutenda kosa kama hilo, Kamati ilishauri asihudhurie vikao vyote vilivyobaki vya Mkutano wa Saba (Bunge la Bajeti) kuanzia tarehe ya Azimio la Bunge. Hata hivyo, Bunge ilimsamehe Mhe. Halima James Mdee (Mb) baada ya kukiri makosa na kumwomba radhi Spika na Bunge na kuahidi kutorudia kutenda tena kosa kama hilo.

3.6 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Ndg. Paul Makonda (Mkuu wa Mkoa wa Dar es salaam), kuhusu kuingilia Uhuru na Haki za Bunge;

Mheshimiwa Spika, mnamo tarehe 8 Februari, 2017 katika Kikao cha Nne cha Mkutano wa Sita, Bunge lilipitisha Maazimio yaliyotokana na hoja iliyotolewa na Mhe. Mwita Waitara (Mb) alitoa hoja kwamba Ndg. Paul Christian Makonda ambaye ni Mkuu wa Mkoa wa Dar es salaam alinukuliwa na kituo cha televisheni cha *Clouds* akisema Wabunge

wanasinzia Bungeni. Kwa maoni ya Mhe. Waitara (Mb) lilikuwa ni dharau kwa Bunge na pia kuvunja haki na kuingilia uhuru wa Bunge.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya uchunguzi na ilijiridhisha bila ya kuacha shaka yoyote kwamba Ndg. Paul Christian Makonda alitenda kosa alilotuhumiwa nalo baada ya kukiri na kuomba radhi mbele ya Kamati. Kwa kuzingatia ushirikiano wake wakati wa kusikiliza shauri, kukiri makosa na kuomba radhi, Kamati ilipendekeza Bunge linaazimie kumpa onyo kali (*reprimand*) ambapo Bunge lilikubali pendekezo hilo na kumsamehe.

3.7 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Ndg. Alexander Mnyeti (Mkuu wa Wilaya ya Arumeru) kuhusu kuingilia Uhuru na Haki za Bunge;

Mheshimiwa Spika, mnamo tarehe 8 Februari, 2017 katika Kikao cha Nne cha Mkutano wa Sita, Bunge lilipitisha Maazimio yaliyotokana na hoja iliyotolewa na Mhe. Mwita Waitara (Mb) alitoa hoja kwamba Mkuu wa wilaya ya Arumeru Ndg. Alexander Pastory Mnyeti aliandika katika mtandao wa kijamii wa *Facebook* kuwa Azimio la Bunge lililotokana na pendekezo la Kamati ya Utawala na Serikali za Mitaa la kuwapatia semina Wakuu wa Mikoa na Wilaya kuhusu namna ya kutekeleza majukumu yao ni upuuzi mtupu na kwamba Wabunge hawajielewi na anashauri wafanye kazi zao na za wengine waachiwe wenyewe, jambo ambalo kwa maoni ya Mhe. Waitara (Mb) lilikuwa ni dharau kwa Bunge na pia kuvunja haki na kuingilia uhuru wa Bunge.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya uchunguzi na ilijiridhisha bila ya kuacha shaka yoyote kwamba Ndg. Alexander Mnyeti alitenda kosa walilotuhumiwa nalo baada ya kukiri na kuomba radhi mbele ya Kamati. Kwa kuzingatia ushirikiano wake wakati wa kusikiliza shauri, kukiri makosa na kuomba radhi, Kamati ilipendekeza Bunge linaazimie apewe onyo kali (*reprimand*) ambapo Bunge lilikubali pendekezo hilo na kumsamehe.

3.8Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Mhe. Ester Amos Bulaya(Mb) na Halima Mdee (Mb) ya kudharau Mamlaka ya Spika

Mheshimiwa Spika, katika Kikao cha Bunge cha Arobaini kilichofanyika tarehe 2 Juni, 2017, wakati wa Majadiliano ya Hotuba ya Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Nishati na Madini kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018, Mhe. Livingstone Joseph Lusinde (Mb) alipewa nafasi ya kuchangia katika mjadala huo. Wakati akiendelea na mchango wake, Mhe. John John Mnyika (Mb) alisimama kuomba kutoa taarifa *kuhusu utaratibu*. Mhe. Spika alimruhusu atoe taarifa yake.

Mheshimiwa Spika, Baada ya kutoa taarifa hiyo, Mhe. Spika alimruhusu Mhe. Livingstone Lusinde (Mb) aendeleo kuchangia. Lakini kabla hajaendelea na mchango wake, Mhe. John Mnyika (Mb) alisimama bila utaratibu na kuanza kusema bila ruhusa ya Spika akidai kuwa kuna Mbunge aliyemuita mwizi. Mhe. Spika alimtaka Mhe. Mnyika (Mb) akae chini ili mjadala uendeleo. Hata hivyo aliendelea kufanya fujo. Ndipo Mhe. Spika aliamuru Mpambe wa Bunge (*Sergeant at Arms*) amtoe Mhe. Mnyika (Mb) nje ya Ukumbi wa Bunge.

Mheshimiwa Spika, Wakati Mhe. Mnyika (Mb) akitolewa nje ya Ukumbi wa Bunge na askari wa Bunge, Mhe. Halima James Mdee (Mb) aliwakimbilia askari hao huku akivuta sare (makoti) ya askari wawili kati ya askari waliokuwa wakimtoa nje Mhe. John Myika (Mb). Wakati huo, Mhe. Ester Amos Bulaya (Mb) alisimama Ukumbini huku akisema bila utaratibu na kuhamasisha Wabunge wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni kutoka nje ya Ukumbi. Mhe. Spika alimuonya Mhe. Ester Bulaya (Mb) kuacha vitendo alivyokuwa akifanya Ukumbini, lakini Mhe. Bulaya (Mb) aliendelea kusimama na kuendelea kuhamasisha Wabunge wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni kutoka nje. Mhe. Bulaya na Wabunge wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni walitoka nje ya Ukumbi wa Bunge.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanyia uchunguzi shauri hili na ilijiridhisha bila ya shaka yoyote kuwa Mhe. Ester Amos Bulaya (Mb) na Mhe. Halima Mdee. walitenda makosa waliyotuhumiwa nayo. Kamati

ilizingatia kuwa wabunge hawa ni wakosaji wa mara kwa mara hivyo ilipendekeza Mhe. Ester Amosi Bulaya (Mb) na Mhe. Halima James Mdee (Mb) wasihudhurie vikao vyote vilivyobaki vya Mkutano wa Saba, vikao vyote vya mkutano wa Nane.

Mheshimiwa Spika, baada ya Bunge kutafakari mapendekezo ya Kamati, Bunge liliazimia kuwa wabunge hao wasihudhurie vikao vilivyobaki vya Mkutano wa Saba, Bunge lote la Nane na Bunge la Tisa kutokana na tabia zao za mara kwa mara za kufanya vitendo vya kudharau Mamlaka ya Spika.

3.9 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Mhe. Saed Kubenea (Mb) kuhusu kudharau Mamlaka ya Spika

Mheshimiwa Spika, Mnamo tarehe 7 Septemba, 2017, kulitokea tukio la kupigwa risasi Mhe Tundu Lissu na watu wasiojulikana. Siku ya tarehe 8 Septemba 2017 Mheshimiwa Spika, alitoa taarifa kwa Bunge kuhusu tukio hilo. Pamoja na mambo mengine Mhe. Spika alieleza kuwa kwa maelezo ya Kamanda wa Polisi wa Mkoa SACP Giles Mloto ni kwamba Mhe.Tundu Lissu alipigwa risasi Thelathini katika maeneo mbalimbali ya mwili wake.

Mheshimiwa Spika, Kufuatia taarifa hizo Mhe Saed Kubenea alinukuliwa na vyombo mbalimbali vya habari ikiwemo mitandao ya kijamii ukiwa katika Kanisa la Ufufuo na Uzima siku ya Jumapili tarehe 10 Septemba, 2017 akiongea kuhusu idadi ya risasi alizopigwa Mhe.Tundu Lissu kuwa Mheshimiwa Tundu Lissu alipigwa risasi 38 na sio 30 kama Mhe.Spika alivyolieleza Bunge na Taifa

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanyia kazi shauri hili na kumshauri Mhe. Spika kwa mujibu wa Kanuni.

3.10 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Mhe. Saed Kubenea(Mb) kuhusu kumkashifu Balozi Ami R. Mpungwe

Mheshimiwa Spika, mnamo tarehe 30 Juni 2017 Balozi Mstaafu Ami R. Mpungwe aliandika barua ya malalamiko dhidi ya Mhe. Saed Kubenea (Mb) kuwa, wakati alipokuwa akichangia mjadala wa Hotuba ya Bajeti ya Wizara ya Nishati na Madini siku ya tarehe 15 Juni, 2017 alidai kwamba Balozi Ami R. Mpungwe alipokuwa Balozi nchini Afrika Kusini aligeuka kuwa dalali wa makampuni ya makaburu yaliyonunua Benki ya NBC, yaliyochimba Tanzanite na alipostaafu akawa mmoja wa wamiliki wa makampuni makubwa ya uwekezaji wa AFGEM ya Tanzanite.

Mheshimiwa Spika, baada ya kufanya uchambuzi wa shauri hili, Kamati ilijiridhisha kuwa malalamiko Balozi Ami R. Mpungwe hayakukidhi masharti ya Kanuni ya 71(1) (b) ya Kanuni za kudumu za Bunge Toleo la Januari 2016 inayotaka malalamiko kuwasilishwa kwa Spika ndani ya siku 14. Aidha Kamati ilishauri kuwa malalamiko ya Balozi Ami R.Mpungwe yasizingatiwe na Bunge wala kufikiriwa kuingizwa katika Taarifa Rasmi za Bunge (Hansard) kwa sababu hayajatimiza masharti yaliyowekwa na kanuni ya 71 (1) (b) ya Kanuni za Kudumu za Bunge.

3.11 Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Mhe. Zitto Zuberi Ruyagwa Kabwe(Mb) kuhusu kudharau Mamlaka ya Spika

Mheshimiwa Spika, katika Mkutano wa Nane wa Bunge, baada ya Mhe. Spika kupokea na kukabidhi Serikalini taarifa za Kamati alizoziunda kwa ajili ya kufanya uchunguzi na kutoa ushauri kuhusu mfumo wa uchimbaji, usimamizi, umiliki na udhibiti wa biashara ya madini ya Tanzanite na Almasi nchini, Mhe. Zitto Kabwe (Mb) aliandika katika mtandao wa *twitter* maneno ya dharau kwa Spika, Bunge na Shughuli za Bunge.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya uchunguzi wa shauri hili na kukamilisha kisha kumshauri Mhe.Spika kwa mujibu wa Kanuni za kudumu za Bunge.

3.12 **Kusikiliza na kutoa mapendekezo ya shauri la Magazeti ya Mtanzania, Mwanachi na Nipashe kuhusu kuchapisha na kusambaza taarifa za Kamati**

Mheshimiwa Spika, mnamo tarehe 22 Septemba, 2017 baadhi ya magazeti ya hapa nchini yalichapisha habari zenye maudhui ya ushahidi aliotoa Mhe. Zitto Kabwe (Mb) katika Kamati ya Haki, Madili na Madaraka ya Bunge siku ya tarehe 21 Septemba, 2017 wakati akijibu tuhuma zilizomkabili za kudharau Mamlaka ya Spika na shughuli za Bunge kutokana na kitendo chake cha kuandika kwenye ukurasa wake wa Twitter maneno ya kulishushia hadhi Bunge.

Mheshimiwa Spika, magazeti yaliyochapisha habari hizo ni kama ifuatavyo:-

- (a) Gazeti la Mtanzania, Toleo Na. 8676 liliandika kichwa cha habari kifuatacho: *"BUNGE LIMEKOSA MSHAWASHA"*.
- (b) Gazeti la Mwananchi, Toleo Na. 6265 liliandika kichwa cha habari kifuatacho: *"ZITTO ASHUSHA NYUNDO 10 KAMATI YA BUNGE"*.
- (c) Gazeti la Nipashe, Toleo Na. 0579345 liliandika kichwa cha habari kifuatacho: *"ZITTO AMWAGA MBOGA"*.

Mheshimiwa Spika, wahariri na waandishi wa makala hizo kutoka katika kila gazeti walifika mbele ya Kamati kama ifuatavyo:- **Ndg. Denis Msaki** ,Mhariri Mtendaji wa Gazeti la Mtanzania, **Ndg. Bakari Kimwanga**Mwandishi wa Gazeti la Mtanzania. **Ndg. Angetile Osiah**, Mhariri Mtendaji wa Gazeti la Mwananchi, **Ndg. Elias Msuya**. Mwandishi wa Gazeti la Mwananchi,**Ndg. Edmond Msangi**, Mhariri Mtendaji wa Gazeti la Nipashe, na **Ndg. Gwamaka Alipipi**, Mwandishi wa Gazeti la Nipashe.

Mheshimiwa Spika, Wahariri na Waandishi hao wa Magazeti tajwa, walifika mbele ya Kamati na walipohojiwa walikiri makosa yao na kuomba msamaha. Walieleza kuwa habari hizo walizipata kutoka kwa Mhe. Zitto Kabwe (Mb) aliyewatumia utetezi wake wa maandishi. Mashahidi waliomba radhi kwa Bunge kwani walipotoshwa na Mhe. Zitto Kabwe (Mb) ambaye waliamini ni mtu sahihi kuwapatia habari hizo.

Mheshimiwa Spika, baada ya kuwasikiliza mashahidi, Kamati iliwatia hatiani wote kwa makosa waliyokuwa wameshtakiwa nayo. Adhabu wanayostahili kupewa kwa mujibu wa Kifungu cha 34(1) cha Sheria ya Kinga, Madaraka na Haki za Bunge, Sura ya 296 ni kulipa faini isiyozidi laki tano, au kifungo jela kwa kipindi kisichozidi miaka mitatu, au vyote kwa pamoja (faini na kifungo).

Mheshimiwa Spika, baada ya Kamati kuzingatia Masharti hayo ya Sheria, kwa kuzingatia kuwa mashahidi walikiri makosa yao mbele ya Kamati, na kwa kuzingatia mashauri Mbalimbali ya nyuma yenye mazingira ya makosa kama haya yaliyoamuliwa na Bunge (*precedents*); Kamati ilipendekeza na kukushauri, ushauri ambao uliukubali na kuamua ifuatavyo:-

- (a) Mashahidi (watuhumiwa) wote wamesamehewa makosa yao kwa kuzingatia kwamba wamekiri makosa yao bila kuleta usumbufu kwa Kamati, wametoa ushirikiano kwa Kamati pale walipoitwa na kuitikia wito wa Kamati bila kuleta usumbufu;
- (b) Mashahidi wote wapewe onyo kali (*reprimand*) wasirudie kufanya makosa kama hayo;
- (c) Mashahidi ambao ni wahariri wa magazeti husika wahakikishe wanachapisha habari ya KUMUOMBA RADHI MHE. SPIKA WA BUNGE katika kurasa za mbele za magazeti yao.

4.0 MAFANIKIO

Mheshimiwa Spika, katika kushughulikia makosa ya ukiukwaji wa Kanuni uliofanywa na baadhi ya Waheshimiwa Wabunge, ni maoni ya Kamati kuwa mafanikio yafuatavyo yamefikiwa:-

- (a) Kutokana na majukumu yaliyotekelezwa na Kamati, kamati na majukumu yake kwa kiasi fulani yameweza kufahamika kwa waheshimiwa wabunge na kwa umma na hivyo, kuleta heshima kwa Bunge na shughuli za Bunge kwa ujumla;
- (b) Kwa kiasi kikubwa nidhamu, ustahimilivu, heshima, utulivu na uzingatiaji wa Kanuni za Majadiliano bungeni umeimarika kuliko ilivyokuwa mwanzoni mwa Bunge hili.
- (c) Kupitia majukumu ya Kamati hii umma umeweza kufahamu kuwa Bunge ni chombo kinachoendeshwa kwa mujibu wa Sheria na kwamba chombo hiki kinastahili kupata heshima inayostahili

5.0 CHANGAMOTO WAKATI WA UTEKELEZAJI WA KAZI ZA KAMATI

Mheshimiwa Spika, Katika kushughulikia mashauri haya, Kamati ilikabiliwa na changamoto zifuatazo:-

5.1Ukwepaji wa kupokea Hati za wito

Baadhi ya Mashahidi walioitwa mbele ya Kamati walikwepa kupokea Hati za Wito (Summons) hivyo, kuchelewesha shughuli za Kamati. Katika mazingira haya Kamati ililazimika kuwapatia mashahidi hao hati za wito kutumia Jeshi la Polisi kwa mujibu wa kifungu cha 15(3) cha sheria ya Kinga, Madaraka na Haki za Bunge

5.2Ukosefu wa Mafunzo kwa Kamati

Baadhi ya wajumbe wa Kamati walipata mafunzo ya awali mara baada ya Kamati kuundwa na haijapatiwa mafunzo mengine hadi sasa. Kwa nyakati tofauti kumekuwa na mabadiliko ya wajumbe wa Kamati kutokana na sababu mbalimbali. Kutokana na Kamati kutopatiwa mafunzo mengine, wajumbe walioletwa katika Kamati baada ya Kamati kupatiwa mafunzo ya awali, hawajapata mafunzo yoyote. Suala la elimu ni endelevu ili kuwezesha kuongeza ujuzi katika utekelezaji wa majukumu.

5.3 Ufinyu wa muda

Mara nyingi Kazi ya kushughulikia masuala yanayoletwa na Spika hufanyika kipindi cha Bunge ambapo shughuli nyingine za Bunge huwa zinaendelea. Kwa mantiki hiyo, Wajumbe wa Kamati hupaswa kutekeleza majukumu mengine ya Kibunge kwa mujibu wa Katiba, Sheria na Kanuni za Kudumu za Bunge. Katika mazingira haya Kamati imekuwa inatafuta ufumbuzi wa tatizo hili kwa kutumia muda wa ziada na siku za mapumziko ili kukamilisha shughuli za Kamati.

5.4 Ukosefu wa elimu kwa jamii kuhusu masuala ya kibunge

Kwa kipindi hiki cha mwaka mmoja kumejitokeza mashauri yanayowahusu raia ambao sio wabunge. Wakati wa mahojiano na raia hao ilibainika wazi kuwa kuna baadhi ya raia wameingia katika mashauri hayo kwa kukosa elimu sahihi ya masuala mbalimbali ya Bunge ikiwemo miiko ya Bunge.

6.0 MAPENDEKEZO

Mheshimiwa Spika, ili Kamati iweze kufanya kazi zake kwa ufanisi na kuondokana na changamoto zilizotajwa, Kamati ina mapendekezo yafuatayo:-

- 6.1 Wajumbe wa Kamati wapewe mafunzo zaidi kuongeza weledi na ya mara kwa mara kuhusu wajibu wao. Mafunzo hayo yatawasaidia kujenga weledi zaidi kwa Wajumbe katika utekelezaji wa majukumu ili kutekeleza kazi yao kwa ufanisi zaidi.
- 6.2 Aidha, wajumbe wapatiwe fursa ya kutembelea na kujifunza kutoka Kwa Kamati Kama hii ya Haki, Maadili na Madaraka katika Nchi zenye utamaduni unaofana na wetu.
- 6.3 Wabunge wapewe mafunzo kuhusu Haki, Kinga, na Maadili pamoja na ufafanuzi wa majukumu ya Kamati ili waweze kutoa ushirikiano kwa Kamati pale inapobidi.

- 6.4 Kamati inashauri mchakato wa kutunga Kanuni za Maadili kwa Wabunge uanzishwe ili kuweza kupata mwongozo wa usimamizi wa maadili ya Wabunge kwa lengo la kuendelea kuimarisha na kudumisha utulivu Bungeni.
- 6.5 Kamati ipewe muda wa kutosha kushughulikia mashauri yanayoletwa na Spika na kuyakamilisha kwa wakati.
- 6.6 Bunge kupitia vyombo mbalimbali vya habari litoe elimu kwa wananchi kuhusu masuala mbalimbali ikiwemo miiko kuhusu Bunge ili kuepuka mgongano kati ya Bunge na raia.
- 6.7 Watu wote wanaoitwa kufika mbele ya Kamati kwa ajili ya kuisaidia Kamati au kwa ajili ya uchunguzi wafike mapema ili kuwezesha Kamati hiyo kukamilisha kazi yake mapema.

7.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, mwisho napenda kukushukuru wewe binafsi kwa kunipa nafasi hii kuwasilisha Taarifa ya Mwaka ya Utekelezaji wa Majukumu ya Kamati hii. Kwa niaba ya Kamati, napenda nitumie nafasi hii pia kukupongeza kwa dhiti kwa jinsi unavyoliongoza Bunge letu.

Mheshimiwa Spika, Napenda kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Tulia Ackson (Mb), Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Wenyeviti wote wa Bunge kwa kuongoza vyema shughuli za Bunge na kwa kutoa ushirikiano kwa Kamati yangu uliyoiwezesha kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

Mheshimiwa Spika, kipekee, nawashukuru Wajumbe wote wa Kamati, kwa kazi nzuri ya kujadili na kuchambua kwa umakini mkubwa Mashauri yote yaliyoletwa na Mhe. Spika. Wajumbe hawa walifanya kazi nzuri na walizingatia misingi ya haki na usawa bila kumwonea au kumpendelea mtu yeyote. Kwa heshima naomba niwatambue kwa majina kama ifuatavyo:-

(i) Mhe. Almas Athuman Maige (Mb)	- Makamu
Mwenyekiti
(ii) Mhe. Rashid Ali Abdallah (Mb)	- Mjumbe

- (iii) Mhe. Amina Nassoro Makilagi (Mb) - Mjumbe
- (iv) Mhe. Dkt. Christine G. Ishengoma (Mb) - Mjumbe
- (v) Mhe. Othman Omar Haji (Mb) - Mjumbe
- (vi) Mhe. Rose Kamili Sukum (Mb) - Mjumbe
- (vii) Mhe. George Malima Lubeleje (Mb) - Mjumbe
- (viii) Mhe. Dkt. Suleiman Ally Yussuf (Mb) - Mjumbe
- (ix) Mhe. Susan Anselm Lyimo (Mb) - Mjumbe
- (x) Mhe. Tunza Issa Malapo (Mb) - Mjumbe
- (xi) Mhe. Asha Abdallah Juma (Mb) - Mjumbe
- (xii) Mhe. Augustino Manyanda Masele (Mb) - Mjumbe
- (xiii) Mhe. Innocent Sebba Bilakwate (Mb) - Mjumbe
- (xiv) Mhe. Ali Hassan Omar King (Mb) - Mjumbe
- (xv) Mhe. Emmanuel Adamson Mwakasaka (Mb) - Mjumbe
- (xvi) Mhe. Eng. Ramo Makani (Mb) - Mjumbe

Napenda kuwashukuru kwa dhati watumishi wa Ofisi ya Bunge, chini ya Uongozi wa Ndugu. Stephen Kagaigai, Katibu wa Bunge kwa kuisaidia Kamati kutekeleza majukumu yake. Aidha, nawashukuru Ndugu Pius T. Mboya, Kaimu Mshauri Mkuu wa Bunge wa Mambo ya Sheria, Ndugu Prudence Rweyongeza, Naibu Mshauri Mkuu wa Bunge wa Mambo ya Sheria, Ndugu Maria Mdulugu, Ndugu Seraphine Tamba, Ndugu Mariam Mbaruku Makatibu wa Kamati pamoja na Ndugu Joyce Chuma, Katibu Muhtasi na Ndugu Editruda Kilapilo Msaidizi wa Kamati na Ndugu Emmanuel Mdidi, mtalaamu wa Hansard kwa kuratibu vyema kazi za Kamati.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, naomba kutoa hoja.

Mhe. Almas Athuman Maige (Mb)

MAKAMU MWENYEKITI

KAMATI YA HAKI, MAADILI NA MADARAKA YA BUNGE

Februari, 2018